

Năm Thân Nói Chuyện Khỉ

Trịnh Hảo Tâm

Theo định nghĩa có tính cách giáo khoa thư thì khỉ là loại động vật có bốn chân, đuôi dài và được xem là thông minh nhất trong các loài vật. Các nhà khoa học khảo cứu về loài vật cho rằng khỉ là thủy-tổ loài người và lý thuyết Cộng-Sản vốn đề cao lao-động nên thêm rằng: “Loài người xuất thân từ loài khỉ qua quá trình lao động”. Nhà vạn vật người Anh có tên là Charles Darwin (1809-1882) là người đầu tiên đề xướng chủ thuyết này và thời đó ông bị rất nhiều người chống đối. Từ lý thuyết trên, khỉ, dã-nhân (apes) và cả loài người được xếp vào loại linh-trưởng (primates) loại “cao cấp” nhất trong loài động vật có vú.

HỌ HÀNG NHÀ KHỈ

Khỉ hiện diện trên mặt địa cầu này muôn màng hơn hết trong muôn loài, cách nay khoảng vài ba triệu năm và chỉ trước loài người mà thôi. Khỉ sinh sống ở miền có khí hậu nhiệt đới, thuộc Nam bán cầu và có mặt ở hầu hết các châu lục ngoại trừ châu Úc là không có bóng dáng loài khỉ. Khỉ có gần 200 loại khác nhau, con nhỏ nhất có tên là Pygmy Marmoset, có thân hình như một con chuột ở Nam Mỹ, thân dài chỉ có 6 inches và cân nặng khoảng 2 ounce. Giống khỉ lớn nhất là giống Mandrill ở Phi-Châu, mặt trắng và sống mũi có lẫn đỏ mà ngày trước ở Thảo Cầm Viên Sài-Gòn đã từng có, cao đến 32 inches không kể đuôi.

Các nhà vạn-vật xếp khỉ vào hai nhóm chính : Khỉ tân thế giới (New World Monkeys) và khỉ cựu thế giới (Old World Monkeys). Khỉ tân thế giới sống ở Trung và Nam Mỹ, còn khỉ cựu thế-giới thì sống ở Âu và Phi châu. Hai nhóm này có nhiều điểm khác biệt, thí dụ như về khoảng cách giữa miệng và mũi (Nostrils) khỉ tân thế giới xa hơn còn khỉ cựu thế giới thì miệng và mũi nằm cận nhau. Đa

số khỉ tân thế giới có 36 cái răng, còn khỉ cựu thế giới có 32 cái răng giống như loài người. Khỉ tân thế giới còn có khả năng dùng đuôi để cầm đồ vật, còn khỉ cựu thế giới thì không.

Nhiều người tưởng rằng loài dã-nhân (Apes) như Chimpanzees, Gibbons, Gorillas và Orangutans cũng thuộc loài khỉ, nhưng khỉ và dã-nhân có nhiều điểm khác nhau như dã nhân có thân mình to lớn hơn, thông minh hơn và không có đuôi. Dã nhân có thể đi bằng hai chân như loài người và vì có thân hình nặng nề nên chỉ có thể leo trèo trên cây chớ không thể nhảy nhót và chuyền từ cành nọ qua cành kia như khỉ, ngoại trừ con Gibbons.

ĐẶC TÍNH NHÀ KHỈ

Về phương diện cơ thể, bộ xương của khỉ giống như bộ xương người nhưng thân thể có nhiều lông dài và rậm rạp, trong khi thân người thì nhẵn nhụi và nếu có lông thì con người lông ngắn và mịn hơn. Lông giúp cho khỉ ấm áp khi trời rét, khô ráo khi trời mưa. Khỉ được tạo hoá ban cho có một thân hình rất thích hợp với đời sống leo trèo, bay nhảy của nó như thân mình nhẹ nhàng, tay và chân dài. Cả bàn tay lẫn bàn chân đều có thể cầm nắm mọi vật và có loại còn dùng đuôi dài để giữ thăng bằng hay treo thân mình lơ lửng trên cây hay chuyền từ cành này sang cành khác một cách thoăn thắt, thien nghệ mà không khi nào rơi té. Do đó, ngạn ngữ ta có câu “Rung cây nhất khỉ” nhằm ám chỉ một việc làm thừa thãi, vô ích, không hù doạ được ai. Đặc tính giỏi leo trèo của khỉ giúp cho chúng tìm thức ăn và thoát thân, tự vệ để sinh tồn khi gặp mọi nguy hiểm.

Những loài thú khác thường có thính giác và khứu giác bén nhạy, còn thị giác thì rất yếu kém,

nhìn thấy cảnh vật xung quanh bằng một hình ảnh phẳng và chỉ có hai màu đen trắng. Trái lại khi có cặp mắt rất tốt, nên thường dùng cặp mắt của mình để quan sát các biến động xung quanh hơn là dùng tai nghe ngóng và mũi để đánh hơi như các loài thú khác. Thị giác của khi giống như loài người, chúng có thể nhìn được chiều sâu và phân biệt được màu sắc nên chúng ước lượng được khoảng cách, nhận định được hình dáng và kích thước mọi vật và biết được trái cây đã chín hay còn sống. Khi có thể phát âm thành tiếng để diễn tả những xúc cảm của chúng.

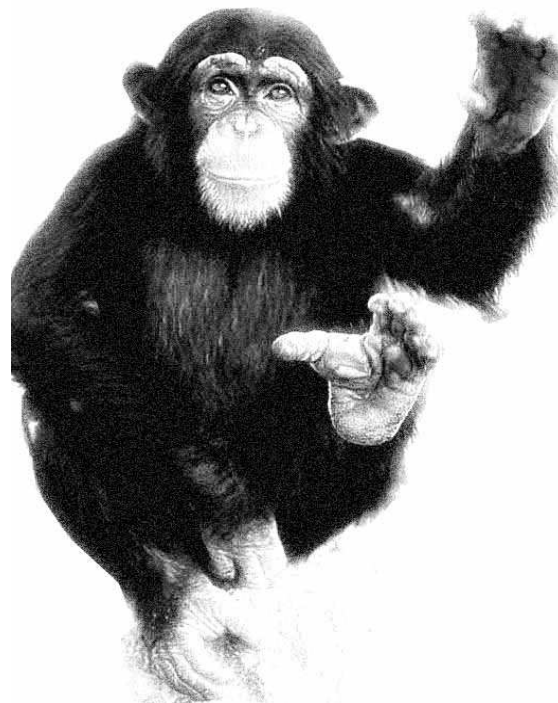
Hầu hết các giống khi đều thuộc loại thú ăn tạp, nghĩa là ăn tất cả những gì mà chúng tìm thấy như hoa quả, lá cây, rau củ, khoai củ, cho đến côn trùng, cóc nhái, thằn lằn, rắn mối, trứng chim v.v... Có một vài loại khi như Baboons còn săn thịt cả thú vật như nai, mễn để ăn. Có những giống khi chỉ ăn hoàn toàn thực vật thì răng hàm của chúng nhọn để xé lá cây. Đồng thời chúng có các hạch nước miếng rất lớn và bao tử cũng rộng và có hai ngăn. Giống khi cụ thể giới thì đặc biệt hai bên gò má có hai túi chứa thức ăn (cheek pouches) tạm chứa thức ăn trong chốc lát mà người ta thường gọi là “độn khi”. Giống khi ăn toàn lá cây thì không có hai túi độn này.

ĐỜI SỐNG SINH HOẠT

Về đời sống thì hầu hết quãng đời của khi là ở trên cây, đôi lúc cũng xuống đất để tìm nước uống hay tìm những thức ăn khác lạ. Khi không thích cuộc sống đơn độc mà thích không khí sinh hoạt tập thể cho nên chúng sống thành từng đàn. Mỗi đàn của khi tân thế giới thì độ 20 thành viên, còn khi cụ thể giới thì có đến gần 100 “members”. Có đàn thì các thành viên đều là người trong một gia đình như khi mẹ và các con cái. Có đàn thì theo chế độ đa phu, đa số là khi đực, một số khi cái và các khi con của chúng. Có đàn thì theo chế độ đa thê, đầu đàn là

một con khi đực, vài khi cái và các khi con. Mỗi đàn đều có một kỷ luật riêng nào đó nhưng người ta nhận thấy rằng các giống khi sống dưới đất có kỷ luật chặt chẽ hơn các giống sống ở trên cây, có lẽ tùy thuộc vào mức độ an ninh. Càng chạm trán nhiều nguy hiểm, kỷ luật càng chặt chẽ. Giống khi sống ở rừng chồi nơi ẩn nấp an toàn chỉ là bụi rậm mà không có cây cao để khi thoát thân thì chúng sinh hoạt rất có kỷ luật và chịu dưới quyền lãnh đạo của khi đầu đàn. Giống khi “bộ-binh” này khi chạm trán với kẻ thù, chiến thuật thường đem ra áp dụng là đe dọa làm cho kẻ thù khiếp sợ phải bỏ đi nơi khác. Như trường hợp chạm trán với một con báo hay con cọp, cả đàn khi vây quanh địch thủ, nhe răng nhọn và kêu lên tiếng “khet khet” đe dọa. Nhưng nếu bị tấn công, khi cũng chống trả mãnh liệt và vũ khí của chúng là dùng răng để cắn địch thủ. Giống khi trên cây thì kỷ luật rất lỏng lẻo như khi cái trong đàn mà đầu đàn là một khi đực, có khi lên lút ngoại tình với nhiều khi đực khác. Thành viên trong đàn lúc gia nhập, lúc rời bỏ rất tùy tiện mà không có một kỷ luật nào được áp dụng.. Kẻ thù nguy hiểm nhất của loài khi sống trên cây là giống chim ó và đại bàng. Loại ó này sát hại khi bằng những móng nhọn có sức mạnh như vũ bão.

Đời sống tình dục của khi cũng lắm điều đặc biệt. Khi cái khoảng bốn tuổi thì tới tuần “cập kê”, dậy thì và có kinh nguyệt như loài người và có chu kỳ là 3 tuần lễ. Ở một vài giống, khi cái khi tới thời kỳ “động cõn” rạo rục tình xuân, thì bộ phận sinh dục của chúng đỏ lên mà người ta gọi là “khi đỏ đít” để hấp dẫn khi đực. Khi đực khá mạnh về tình dục, mỗi ngày có thể làm tình gần chục lần mà không biết mỏi mệt. Lượng thì nhiều mà phẩm chất không được bao nhiêu vì mỗi lần “lâm trận” chỉ khoảng 10 giây là cùng! Về tư thế làm công tác truyền giống thì cũng giống các loài thú bốn chân khác, nghĩa là từ

sau tấn công tới, nhưng đối với loài dã-nhân, chúng lại dùng tư thế “mặt giáp mặt” như loài người.. Ở só thú, khi cặp dã nhân bị ngăn cách bằng những song sắt, để “vượt khó khăn, khắc phục hoàn cảnh” chúng biết đối tư thế để “giải quyết vấn đề”. Việc làm tình của loài khi có mục đích “xã giao” hơn là truyền giống. Ở thế giới loài khi người ta còn phát hiện ra hiện tượng đồng tính luyến ái (homosexual) rất nhiều, nhất là ở khỉ cái. Chúng dùng bộ phận sinh dục để cạ vào nhau. Về đồng tính luyến ái đực chỉ xảy ra ở khỉ con khi chúng chơi giỡn, nô đùa.

Người ta không rõ chính xác thời gian mang thai của loài khỉ là bao lâu nhưng trong một vài giống từ 4 tháng rưỡi đến 8 tháng. Mỗi lứa khỉ chỉ đẻ một con. Nhưng một vài giống như Marmosets và Tamarins thỉnh thoảng sanh đôi và sanh ba nữa. Khi sinh ra khỉ mở mắt như loài người. Khỉ con hoàn toàn tùy thuộc vào khỉ mẹ trong việc ăn uống và bảo vệ an toàn. Tùy theo giống, thời gian bú sữa mẹ từ vài tuần cho đến một năm. Khỉ mẹ mang theo con mình trong suốt thời gian khỉ con còn thơ ấu cho đến khi nào khỉ con có thể tự mình di chuyển một cách an toàn. Thời gian mới sanh thì khỉ con bầu vào lòng mẹ ở phía trước ngực và sau đó khỉ con lớn thêm dần khỉ mẹ cõng con trên lưng mình. Trong 3 giống Douroucoulis, Marmosets và Titis thuộc khỉ tân thế giới, khỉ cha lại mang khỉ con ở trên lưng và chỉ giao cho khỉ mẹ lúc nào cho bú mà thôi.

Đời sống của khỉ ban ngày thì đi kiếm ăn, ban đêm trèo lên cây để ngủ cho được an toàn. Lúc rảnh rỗi, chúng rất thích bắt chấy rận lẫn cho nhau. Mỗi

ngày chúng ngồi hăng giờ chăm chú vạch lông tìm chấy rận. Mỗi khi bắt được chấy, chúng bỏ vào miệng và nhai có vẻ ngon lành. Bản tánh khỉ thường hiếu động, lục lọi phá phách và hay bắt chước loài người. Ở Việt-Nam, khi nuôi nhà khỉ xổng dây có thể lấy lửa trong bếp đốt nhà hay phá phách đồ ăn thức uống. Do đó Việt Nam ta có câu “Khi nhảy bàn độc” có nghĩa như “Vắng chủ nhà gà mọc đuôi tôm” nhằm ám chỉ hành động quậy phá “múa gậy vườn hoang”, bất chấp thị phi, tiếng đời xua động! Bản tánh phá phách của loài khỉ còn được nói tới trong truyện Tây Du Ký, kể lại việc Thầy Tam Tạng đi thỉnh kinh nơi xứ Tây-Trúc. Một trong những đệ tử theo hộ tống thầy là con khỉ có tên là Tôn Ngộ Không, bản tánh hay phá phách nên bị Phật Bà cho đội niện Kim Cô. Từ ngày đội niện này, mỗi khi muốn quậy phá ai, khỉ Tề-Thiên bị nhức đầu đau đớn. Sau giúp Thầy Tam Tạng thỉnh được kinh, khỉ Tề Thiên được Phật-Bà giải niện Kim Cô và phong cho chức đại-thánh nên mới có tên là Tề-Thiên Đại-Thánh.

Khỉ sống trong vùng rừng núi, nhưng một vài nơi khỉ tràn ra cả làng mạc, thị thành sống lẫn lộn với loài người, như ở miền Bắc Ấn-Độ, cả đàn khỉ hằng chục con chặn khách bộ-hành để xin ăn là cảnh rất thường thấy. Vùng rừng núi Việt-Nam có hai giống khỉ sinh sống, giống Langurs và giống Macaques. Vùng núi Tiên-Sa kế cận Đà-Nẵng có giống Douc Langurs, tên khoa học là Pygathrix Nemaues. Namaues là giống khỉ hiếm quý cao tới 32 inches (81 cm). Khỉ này có râu quai nón màu trắng như ông già Noel và người ta còn tìm thấy chúng sinh sống ở Lào và đảo Hải-Nam. Trong phim ảnh, các nhà quay phim Hong-Kong lấy khuôn mặt của khỉ này để hoá trang cho khỉ Tề-Thiên.

Nếu không kể loài người và dã-nhân thì khỉ là loài thú sống lâu hơn hết trong lớp động vật có vú. Khỉ Macaques ở Việt-Nam sống đến 30 năm và có nhiều loại khỉ sống đến 40 năm. Con tương cận với khỉ là những con thuộc loại dã nhân (Apes) gồm có:

Gorillas : Có thân hình to lớn gần bằng loài người, lông và da màu đen, sống ở vùng Tây Phi Châu. Bản tánh chúng hiền lành chứ không dữ dằn như nhiều người lầm tưởng. Chúng sống trên mặt

đất., ở hang động, ăn lá và hoa quả. Vì môi trường sinh sống bị loài người tàn phá nên hiện nay chúng chỉ còn độ 5 ngàn con.

Chimpanzees : Lông và da màu xám nhạt, sống trên cây cũng như dưới đất, ở rừng bằng phẳng Tây Phi Châu, chúng ăn thực vật lẫn động vật.

Orangutans : Lông và da có màu vàng nâu. Thân hình to lớn như Gorillas, sống ở vùng Mã-Lai và Bornéo. hiện nay chúng chỉ còn vài ngàn con. Chúng rất thông minh thường diễn trò trong gánh xiếc hay TV, màn ảnh.

Gibbons : Da hơi trắng nhưng lông màu đen, đặc biệt cánh tay dài, di chuyển rất nhanh nhẹn và dễ dàng. Có lẽ giống dã nhân này chúng ta gọi là con vượn . Cũng sống ở vùng Mã-Lai và Bornéo.

Dã nhân khác với khỉ là không có đuôi, thân to hơn khỉ, có thể đi bằng hai chân như loài người nhưng thường đi bằng cả bốn chân với hai chân trước dài hơn hai chân sau.

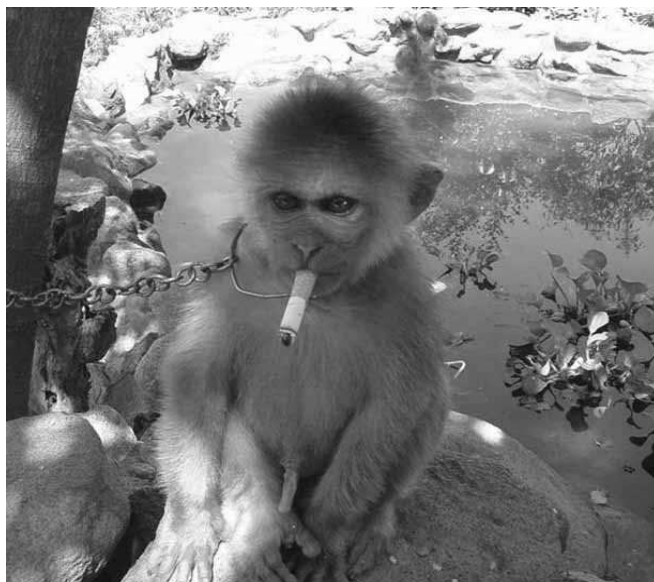
CÔNG LAO CỦA LOÀI KHỈ

Thuyết của Darwin cho rằng để trở thành con người như ngày nay, nhân loại đã phải trải qua thời kỳ sinh sống như dã-nhân. Dã-nhân xuất hiện trước loài người nhưng loài người chỉ mới phát hiện ra dã-nhân cách nay chỉ vài trăm năm mà thôi, vì chúng rất hiếm và ở nơi rừng sâu hẻo lánh mà lúc ấy phương tiện giao thông hãy còn khó khăn chưa thuận tiện như ngày nay. Người ta chỉ biết đến dã-nhân kể từ năm 1641. Năm ấy người ta bắt được con Chimpanzees còn nhỏ ở Angola và chở về Âu Châu tặng cho Hoàng-Tử Frederick Henry đang cai trị xứ Hoà-Lan vì ông này có một sở thú riêng. Năm mươi năm sau, một con Orangutans bắt được từ Indonesia cũng được tặng cho sở thú này.

Dã nhân là một loài thú thông minh nhất trong các loài thú, hơn hẳn chó là đệ nhất thú vật nhà. Để chúng trong một căn phòng có chứa nhiều thùng gỗ và trên trần treo một nải chuối. Sau một hồi loay quay, chúng biết chồng những thùng gỗ lên nhau để đứng lên trên đó lấy nải chuối. Lúc đầu chúng chồng không đúng cách nên thùng đổ. Lần lần

chúng biết làm cho đúng, nghĩa là chúng biết học hỏi, biết rút kinh nghiệm. Lần sau cũng lại thế chúng trong căn phòng tương tự như vậy, lập tức chúng biết ngay là phải chồng những thùng gỗ lên nhau để chúng đứng lên. Nghĩa là chúng có trí nhớ.

Vì có cơ thể gần giống như loài người nên khỉ và dã nhân là những kẻ tiên phong trong các thí nghiệm khoa học. Trước khi đưa người lên không gian người ta đưa dã nhân lên trước. Khi còn phải dùng những loại thuốc mới phát minh trước khi được chấp thuận bào chế cho loài người. Ngoài việc đóng góp vào khoa học, khỉ còn được dùng trong lao động sản xuất như hái dứa ở Phi Luật Tân.

Về phương diện văn nghệ, giải trí, khỉ và dã-nhân biểu diễn hoặc chọc cười trong các gánh xiếc, các đoàn sơn đông mã vĩ, trên màn bạc, truyền hình. Du khách tới Los Angeles là phải xuống phim trường Universal Studio ở Hollywood, mà đến đó thì thế nào cũng phải coi cho bằng được bộ mặt của khỉ King Kong. Đóng góp cho nhân loại nhiều như vậy mà ngày nay vì loài người ham vui, thích của lạ nên mang bệnh liệt kháng (AIDS) lại đổ thừa cho khỉ chính là thủ phạm đem bệnh ấy đến cho loài người. Khỉ còn bị bà Từ Hy Thái Hậu cho làm món “Ốc Khỉ” để thiết đãi các quan chức người da trắng! Thử hỏi khỉ có buồn không?

*Người ta tuổi Hợi, tuổi Mùi
Còn em vô phước bù người tuổi Thân! ☆*